

Beskrivelse

over Mæle - eller Espedals Vasdrag i Høle Præstegjeld Ryfylke Fogderi Stavanger Amt 1880 og 1890

I Vassdragets naturlige Beskaffenhed

- a) Hvor lang er elven?
b) Nedslagsdistriktet?
c) Er Elvens løb stridt eller langsomt?
d) Danner den Søer? Hvilke? Hvor store?
e) Hvorledes er Elvebunden beskaffen?
f) Er Vandet klart eller urent?
g) Har elven gode Gydepladse? Disses udstrækning og beskaffenhed?
- a) 24 km.
b) 160 km².
- 1890: 157 km² iflg. Sætre.
c) Den første 1/8 Mil fra Udløbet fossende, og derefter stridt.
- 1890: Fra Søen til Kilen ca. 200 Meter No. 1; paa denne Strækning har Tidevandet Indfyldelse. Fra Kilen til Hellehølen ca 300 Meter No. 2 og 3. Fra Hellehølen til Garbækhølen ca. 300 Meter No. 1 og 2. Fra Garbæk til Birkeland 3 Kilom. No. 2 og 3 delvis No. 4. Fra Birkeland til Espedalsv. No. 2 og 3. Ovenfor Espedalsvandet til Røsdalsvandet ca. 3 Kilom. No. 1-3.
- 1890: P. Johnsen foklarer: 400 á 1000 Alen fra Søen er to gode Høler med smukke Gydepladse, derefter en lang Strækning med Stryg og Smaahøler; derefter (den af Baade nævnte) Birkelandshølen, der egentlig bestaar af flere pene Høler. Ovenfor denne ved Egeland igjen store Gydepladse med smuk Sandbund og videre ved Espedal og Løland tre gode, store Høler foruden en hel del mindre. Terrenget er her oppe i Dalen fladere og videre, saa Elven her ser større ud. Ovenfor Espedalsvandet skal findes talrig stor Søerret. Ogsaa Laxen skal om Høsten gaa ovenfor Vandet.
d) Det 1/4 Mil (3 Km) lange Espedalsvand beliggende 1/2 Mil (8 km) fra Udløbet og forresten en Del Smaavand i Hovedelven og som Bielve. Røsdalsvandet 1 1/4 Km langt ca 14 Km fra Søen.
e) Stenet (storstenet), og blot Grusbund paa nogle faa Steder hvor Laxen helst gyder. Bunden er tildels mørk, særlig i den øvre Del af Elven.
f) Klart, undtagen i Flom da brunt - jernholdig - Vand sees.
g) 3 á 400 Alen fra Udløbet flere Høle, i hvor det findes nogenlunde gode Gydepladse; dessuden mindre Høle med smukke Gydepladse undtagen en meget stor og smuk Gydeplads en god 1/4 Mil fra Udløbet.
- 1890: Om end ikke utmærkede gode, saa gyder Fisken ved og i Hellebøhølen ca. 300 m. fra Søen, ved Birkelands bro en længere Strækning saavel nedenfor som ovenfor Broen; ved Praamshølen (?) beliggende ved Gaarden Espedal, paa flere Steder ved Gaarden Løland, samt strax nedenfor Espedalsvandet. Mellom Espedalsvandet og Røsdalsvandet er flere bekvemme Gydepladse, men det formenes at det er mest Søerret og mindre Lax, som gyder i den øvre Del af Elven.

II Hindringer for Laxens Opgang

- a) Hvorlangt kan Laxen gaa i Hovedelven?
- b) Hvorlangt i enhver af Bievene?
- c) Findes der nedenfor dette sted nogen Fos eller annen Hindring, der vanskeliggjør eller for nogen tid standser Laxens Opgang ?
- d) Hvor høit er det (de) Fald, der afskjærer Laxens videre Opgang?
- e) Er det praktikabelt at bringe Laxen længere op?
- f) Hvorlangt kan den isaafald gaa?
- g) Beskaffenheden af den derved indvundne Elvestrækning?

- a) Gode 3/4 Mil til Høifjeldet eller nogle faa 100 Alen ovenfor Espedalsvandet. - 14 km til Røsdalsvandet.
- b) Ingen.
- 1890: I Brunaaen der falder i Hovedelven fra østre Side ved Egeland, gaar Sørrret men neppe Lax et kort Stykke.
- 1890: I Jonsaaen ogsaa fra østre Side gaar Søret ca. 50 m.
- c) Nei. - Laxen standser ved Aslaksredet (Ur).
- d) Her (ved Aslaksredet) bliver Stigningen efterhaanden saa stor og Vandmængdensaa liden at Fisken ikke vel gaar længere.
- e) f) g) Bortfalder

III Elvens Tidsforholde

- a) Naar begynder Laxen at gaa op i Vassdraget ?
- b) Naar opphører Opgangen ?
- c) Hvormeget tidligere sees Laxen i Vassdragets nederste Del end i dets øverste Del ?
- d) Fangsttidens Begyndelse, Kulminasjon og Ende ?
- e) Naar indtræffer Gydetiden ?
- f) Vides det, naar Laxyngelsen udvandrer ?
- g) Pleier der være mange Vinterstøinger, og naar udvandrer disse ?
- h) Naar pleier Elvens Flomtider at indtræffe ?

- a) Første Halvdel af Mai.
- 1890: P. Johnsen siger i Slutningen af Mai; det er bekræftet af flere af Opsiderne ved Elven.
- b) Midten af August, men Sørrreten noget senere.
- 1890: Udgangen af September; Sørrreten kanskje noget senere.
- c) 8 Dage for at naa op i Espedalsvandet, ovenfor hvilket Laxen ikke gaar, hvorimod om Høsten i Gydetiden lidt Sørrret gaar op i den lille Strækning af Elven ovenfor Vandet hvor Fisk kan gaa. Grunden hertil maa være at Elven ovenfor Vandet er for liden for Lax.
- d) Fiskes nu 2 á 3 Ganger i Elven om Sommeren, hvilket bestaar deri, at Opsiderne paa Ekeland og Birkeland samler sig sammen og stikker Fisken i forannævnte Høle; dessuden fiskes der nok lidt med Stang hele Sommeren, uden at dette er af Betydning. Ender ved 14 September.
- 1890: Sidst i Mai; Juni og Juli; 14 September.
- e) Sidste Halvdel af Oktober.
- f) Nei, næppe iakttaget.
- g) Nei, men de faa der findes udvandrer i April og Mai.
- h) Vaarflom i April, Mai og Juni, samt om Høsten, Oktober og udover hele Vinteren til Jul.

IV Fangstforholde

- a) Hvilke Fangstredskaber bruges, og hvilke ere de vigtigste ?
- b) De Fiskeberettiges Antal ?
- c) Hvormange af disse benytte sin Ret ?
- d) Er Elven skikket til Sportsfiskeri ?
- e) Er den, eller har den været bortleiet til Sports mænd ? For hvilken Sum ?

- a) *Lyster og lidt Stang. Bedst Lyster.*
- 1890: 9 Kær (før 14), hvorav 7 paa Helle og Mæle ved Udløbet, ikke Lyster. Kastenot i Elvemundingen og i Espedalsvandet, Stang.
- b) *Langs Elven 30, ved Vandet 9.*
- 1890: 36 Fiskerieiere.
- c) *6 af de egentlig Fiskeberettigede, hvilket vil sige Opsiderne paa Ekeland og Birkeland der som foranført 2 á 3 Gange stikker Laxen i nævnte Høle.*
- 1890: Iflg. P. Johnsen bruger ogsaa Opsiderne på Løland og nedre Espedal Lyster.
- 1890: De fleste har Del i Leien eller sine Kærfiskerier.
- d) *Nei.*
- 1890: Iflg. P. Johnsen har Elven mange og gode Høle. I 1886 eller 1887 fik han paa 3 Aftener i lyst Vær og lav Vandstand 10 Lax af Vægt fra 16 mark til 1 bismerpund og 6 mark, gennemsnitlig 1 bismerpund.
- e) *I 1888 og 1889 har P. Johnsen, Stavanger, leiet Elven.*

V Laxemængden m. V.

- a) Inneholder Elven mest Lax eller Sørret ?
- b) Fangstens Størrelse i de sidste Aar ?
- c) Har den tidligere været større eller mindre ?
- d) Hvad Antages være Aarsagen til Forøgelsen eller Formindskelsen ?
- e) Hvorledes anvendes Fangsten ?
- f) Salgsprisen ?

- a) *Muligens lige meget af begge Arter, men før mest Lax.*
- b) *5 á 10 bismerpund.*
- 1890: Iflg. P. Johnsen fiskedes i enkelte Aar (før 1889) i Søen for ca. 500 Kroner og i Elven for nogenlunde samme.
- 1890: I 10 Aaret 1880-90 kan Fangsten sættes til gennemsnitlig 1620 kg aarlig.
- c) og d) *For 40 á 50 Aar siden var der vistnok mindst det tidobbelte men siden Kilenøterne kom i Brug og to af disse samt en Slyenot for to-tre Aar siden udsattes paa begge Sider af Elveudløbet, har Laxemængden stadig aftaget, og kan Grunden blot søges heri, da der for lige til det første Aar fandtes 3 Kjær i Elven, som nu er nedlagde. Fangsten med de to Kilenøter er forresten ikke stor, da der tilsammen vistnok ikke kan sættes højere end 200 Kr.*
- 1890: Iflg. P. Johnsen har meget ulovligt Fiske foregaaet, saa som: Kærrene holdes lukede hele Ugen i Strid med Reglerne om Midsidelinien; Fiske foregaaer efter Fredningstidens indtræden; ulovlige Slyer har været benyttet.
- 1890: I 1840 var der kun 20 Fiskeeiere ved Vasdraget, og da købte en Mand Lars Mæle sin Gaard til Værdi omkring 4000 Kroner for Udbyttet af Laxefisket dette Aar. Tages Hensyn til den ringe Pris hvori Laxen da stod, i Forhold til Priserne i de sidste Decenier, maa Elven have været adskillig fiskerig paa den Tid.
- e) *Den der fanges i Elven er til Husbrug, men den der fanges i forannævnte Kilenøter sælges færsk.*
- f) *For denne fik man i Begyndelsen 15 skilling pr. Mark, men efter Akkord mindre for hver Maaned der gik.*
- 1890: Salgsprisen 1 á 1,20 kr pr. Kg for Lax, for Sørret 60 á 80 øre.

VI Om andre Fiskearter end Lax og Sørret m.V.

- a) Hvilke andre Arter findes i Vassdraget ?
- b) Ere disse Gjenstand for Fangst ? Naar ? Hvor ?
Hvorledes ? I hvilken Udstrækning ?
- c) Kan den i Elven forekommende Laxerace skjælnes
fra andre Laxeelver i Omegnen ? Hvorledes ?

VII Hvad Andet der antages at være af In- teresse

a) Vasørret og Aal.

- 1890: Rør i Espedalsvandet sa vel som i Røsdalsvandet.

b) Ørreten fiskes blot lidt til Husbrug med Garn i Espe-
dalsvandet, og sker Fangsten hovedsaklig efter Isløsnin-
gen. I de øvrige Vand fiskes ikke.

c) Nei, formentlig ikke gjort nogen Sammenligning.

Intet udklækkingsapparat.

- 1890: Om Elven helt kunde bortleies til Sportsfiske, og
paa enkel Maanedsløse, vilde det være meget heldigt for
Fiskeriets Ophjelp. Som det er Tilfælde flere andre Steder,
som ogsaa her; enhver Fiskerieier synes at gjøre saa me-
get som mulig ud af Fisket paa Bekostning af den allere-
de for stærkt beskattede Laxestamme, der synes at blive
mindre Aar for Aar.

F. Baade

Joh. O. Simonnæs

Kommentert ogsaa af Anton Landmark